

Xotin-qizlarga nisbatan kamsitishlarning barcha shakllariga barham berish hamda xotin-qizlarning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy hayotning barcha bosqichlarida ishtirok etishlarini ta'minlash

O'zbekistonda xotin-qizlarga nisbatan kamsitishni bartaraf etish, ularning teng huquqli ekanligini ta'minlash ustuvor vazifalaridan sanaladi. Bosh qomusimizda ayollar va erkaklarning teng huquqliligi haqida alohida modda kiritilgan bo'lib, unga ko'ra, xotin-qizlarga ta'lim olish, kasbiy tayyorlanish, ish, mehnat uchun rag'batlanish va xizmat yuzasidan ko'tarilishida teng huquqiy imkoniyatlar yaratilishi ta'kidlanadi.

BMT bosh Assambleyasining 1967 yil 7 noyabrda qabul qilgan Ayollarga nisbatan kamsitishlarni bartaraf etish Butunjahon deklaratsiyasining 1-moddasida "Ayollarga nisbatan kamsitish, ularning erkaklar bilan teng huquqliligini rad etish yoki cheklashga olib keladigan holatlar qayd etilsa o'z mohiyatiga ko'ra adolatsizlik bo'lib, inson qadr-qimmatiga qarshi jinoyat sodir etilgan hisoblanadi", deb ta'kidlangan.

So'nggi yillarda mamlakatimizda qabul qilingan qator huquqiy asoslar, ayniqsa, "Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonliklardan himoya qilish to'g'risida" va "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi qonunlar qabul qilinishi tufayli gender tenglikka xilof bo'lgan barcha cheklovlar, xatti-harakatlarga chek qo'yilishi ko'zda tutildi.

Jumladan, jamiyat hayoti va faoliyatining barcha sohalarida erkaklar va ayollarning huquqlari hamda erkinliklarini kamaytirishga yoki tan olmaslikka qaratilgan har qanday tarzda farqlash, istisno etish yoki cheklash *jinsi bo'yicha bevosita kamsitish*, sirdan xolis bo'lib tuyuladigan, biroq bir jinsdagi shaxslarni boshqa jinsdagi shaxslarga nisbatan noqulayroq holatga tushirib qo'yadigan vaziyatlar, holatlar, mezonlar yoki amaliyotlar esa *jinsi bo'yicha bilvosita kamsitish* sifatida qabul qilinishi belgilab qo'yildi.

O'zbekiston Respublikasi normativ-huquqiy hujjatlariga ko'ra, quyidagilar *jinsi bo'yicha kamsitish* hisoblanmaydi:

ayollar uchun homiladorlik, tug'ish va ko'krak suti bilan boqish davrida maxsus shart-sharoitlar yaratish bilan bog'liq munosabatlarni tartibga solishdagi farqlarni belgilash;

O'zbekiston qonunchiligida belgilangan tartibga ko'ra harbiy xizmatga faqat erkaklarni chaqirish;

erkaklar va ayollar reproduktiv salomatligini asrash bilan bog'liq mehnat muhofazasini o'ziga xos xususiyatlari;

erkaklar va ayollarning pensiya yoshidagi tafovutlar;

qonunchilik asosida jamiyatning barcha jabhalarida erkaklar va ayollarning tengligini ta'minlashga qaratilgan vaqtinchalik maxsus chora-tadbirlarni belgilash;

qamoqda saqlash, jazoni ijro etish joylarida saqlash tartibi va shartlarini hamda jinoiy-huquqiy ta'sir ko'rsatadigan boshqa choralarni tartibga solishdagi farqlarni belgilash.

Shu bilan birga, mamlakatimizda jamiyat va davlat ishlarini boshqarish, saylov jarayoni, sogʻliqni saqlash, taʼlim, ilm-fan, madaniyat, mehnat va ijtimoiy himoya, shuningdek, davlat va jamiyat hayotining boshqa sohalarida ayollar va erkaklarning teng ishtiroki kafolatlanadi. Jumladan, *oilaviy munosabatlar sohasidagi* erkaklar va ayollar huquqlarining tengligi:

erkaklar va ayollar nikohining ixtiyoriyligiga;

majburiy va erta nikohlarga yoʻl qoʻymaslikka;

er-xotinlarning shaxsiy va mulkiy huquqlari tengligiga;

oila ichidagi nizolarni oʻzaro kelishuv boʻyicha hal qilishga;

uydagi mehnat xususida erkaklar va ayollar huquqlari va majburiyatlarining tengligiga;

voyaga yetmagan va mehnatga layoqatsiz oila aʼzolarining huquqlari va manfaatlari himoyasini, onalik, otalik va bolalik himoyasini taʼminlashda teng ishtirok etishga asoslangan.

Mehnat munosabatlarida erkaklar va ayollarning teng huquqlari hamda imkoniyatlarini taʼminlash maqsadida ish beruvchi quyidagilarni:

ishga yollashda, boʻsh ish oʻrinlarini egallashda erkaklar va ayollar uchun teng imkoniyatlarni;

teng qiymatli mehnat uchun erkaklar va ayollarga teng ish haqini (mukofotni);

malaka oshirish, qayta tayyorlash va xizmatda koʻtarilish uchun teng imkoniyatlarni;

korxonalar, muassasalar, tashkilotlar tugatilganda yoki qayta tashkil etilganda xodimlarni ishdan boʻshatishda erkaklar va ayollar huquqlarining tengligini;

farzandlari bor erkaklar va ayollar uchun qulay boʻlgan oilani qoʻllab-quvvatlash boʻyicha amaliyotni joriy etish va rivojlantirish, homilador va emizikli ayollar uchun qulay shart-sharoit yaratishni;

erkaklar va ayollarning hayoti va faoliyati hamda salomatligini saqlashni taʼminlaydigan xavfsiz mehnat sharoitlarini;

erkaklar va ayollarga tenglik asosida mehnat faoliyatini amalga oshirish imkonini beradigan ish sharoitini yaratishni;

erkaklar va ayollar uchun mehnat faoliyatini oilaviy majburiyatlar bilan birga bajarish imkoniyatini yaratishni taʼminlaydi.

Shunday qilib, yuqorida keltirilganlarning barchasi xotin-qizlarning hayotimizning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy jabhalarida har tomonlama toʻlaqonli ishtirok etishlarini hamda qaror qabul qilishda yetakchilik qilishlari uchun teng shart-sharoitlar yaratish imkoniyatlarni taʼminlaydi.